

Аутогинефилија

Јасмина Баришић¹, Драгана Душин¹, Борјанка Батинић^{1,2}

¹Клиника за психијатрију Клинички центар Србије, Београд, Србија;

²Одељење за психологију, Филозофски факултет, Универзитет у Београду, Београд, Србија

КРАТАК САДРЖАЈ

Поремећај родног идентитета је сексуални поремећај који се одликује снажним и упорним поистовећивањем са супротним полом, а праћен је нелагодношћу због пола у којем је човек рођен. Дугогодишње клиничко искуство у раду са трансродном популацијом донело је нова сазнања у домену разумевања родног идентитета и поремећаја родног идентитета. Почетна сазнања односила су се на полну оријентацију особа с нескладом рода, која може бити хомосексуална, хетеросексуална, бисексуална и асексуална. У савременој литератури у вези са трансродношћу и транссексуализмом појављује се концепт аутогинефилије [грч. *αυτό* (сам), *γυνή* (жена) и *φιλία* (љубав) – љубав према себи као жени], који је предмет бројних полемика у стручним круговима и трансродној заједници. Концепт аутогинефилије је добио на важности у раду Реја Бланшара (*Ray Blanchard*) и његовим покушајима да усаврши дијагностичке категорије родних поремећаја и примени стратегије вођења одраслих пацијената мушког пола. Основна тема овог рада односи се на развој концепта аутогинефилије, коју најистакнутији аутори у овој области описују као парафиличну тежњу мушкараца да се сексуално узбуђују идејом или сликом о себи као жени, називајући ове особе нехомосексуалним транссексуалцима или аутогинефилним транссексуалцима.

Кључне речи: несклад рода; трансродност; аутогинефилија; сексуално понашање; транссексуализам

УВОД

Концепт аутогинефилије се дефинише у оквиру поремећаја родног идентитета [1]. Дугогодишње клиничко искуство у раду с особама са трансродним понашањем наметнуло је потребу за ревизијом претходних сазнања и ставова у вези с овим поремећајем [2]. Поремећај родног идентитета је сексуални поремећај који одликује снажно и упорно поистовећивање са супротним полом, а праћено је нелагодношћу због пола у којем је човек рођен [3].

Крајем прошлог века у сексолошку литературу уведен је појам трансродности, који се односи на особе које се не уклапају потпуно у женске и мушке категорије или њихово понашање није у складу с правилима и очекивањима друштва која су у вези с њиховим биолошким полом. Најрадикалнији вид трансродног понашања јавља се код транссексуалних особа, које операцијом траже нови идентитет као припадници супротног биолошког пола [4]. Транссексуална особа је дубоко несрећна као припадник пола који је одређен анатомским структурама тела на рођењу, посебно гениталијама. У извесној мери ове особе могу умањити своје незадовољство облачењем одеће супротног пола, тј. кросдресингом (енгл. *cross-dressing*). То може потпуно задовољити правог трансвестита (који је задовољан својим морфолошким полом), док транссексуалној особи може помоћи само делимично или привремено. Права транссексуална особа осећа да припада другом полу, жели да буде и функ-

ционише као припадник супротног пола, а не да само тако изгледа. Сопствени полни органи су за ове особе извор гађења који морају бити промењени хируршким путем, што је и један од главних критеријума у диференцијалној дијагнози између ова два синдрома [5].

Америчко удружење психијатара је још 1980. године поремећаје у полном понашању издвојило у посебно поглавље класификације *DSM-III*. Најновија класификација, *DSM-IV*, одваја три групе поремећаја у полном понашању [3]: поремећај родног идентитета, полне дисфункције и парафилије. Поремећаји у идентитету рода сврставају се у две групе: специфичне и неспецифичне поремећаје рода. Још једна новина у класификацији *DSM-IV* односи се на полну оријентацију особа с поремећајем рода. Ове особе могу бити хетеросексуално, хомосексуално, бисексуално и асексуално оријентисане. У клиничкој пракси најчешћа је хомосексуална оријентација, док се код мањег броја транссексуалаца испољавају остале три врсте полне оријентације [6]. Највећи број транссексуалних особа, и то мушкараца који желе да промене пол, истраживао је америчко-канадски клинички психолог и сексолог Реј Бланшар (*Ray Blanchard*) [7]. Он наводи да постоје два типа мушкараца који желе да пређу у супротан пол: они који испољавају хомосексуализам и они који испољавају аутогинефилију. Према овом концепту, хомосексуалне транссексуалце привлаче искључиво мушкарци, док нехомосексуални транссексуалци или аутогинефилни тран-

Correspondence to:

Jasmina BARIŠIĆ
Klinika za psihijatriju
Klinički centar Srbije
Pasterova 2, 11000 Beograd
Srbija
jasminabarisc@yahoo.com

сесексуалци показују парафилију, где их привлачи идеја или слика о себи као о жени. Пошто овај концепт користи транссексуалну сексуалност као свој организациони принцип, сукобљава се са главним поставкама других модела родне варијансе, нарочито с концептом родног идентитета [8].

КОНЦЕПТ АУТОГИНЕФИЛИЈЕ

Концепт аутогинефилије [грч. *αυτό* (сам), *γυνή* (жена) и *φιλία* (љубав) – волети себе као жену или љубав према себи као жени] први је описао у литератури о трансродности Бланшар [1]. Он је ову појаву дефинисао као парафиличну тежњу мушкарца да се сексуално узбуђује идејом или сликом о себи као жени. Овај појам се често помиње у савременој литератури која говори о родном нескладу и предмет је бројних научних полемика. Концепт аутогинефилије за Бланшара је добио на важности у његовим покушајима да усаврши дијагностичке категорије родних поремећаја и примени стратегије вођења одраслих пацијената мушког пола. Као што је Хиршфелд (*Hirschfeld*) [9] класификовао трансвестите према њиховом еротском интересу, тако је Бланшар урадио са транссексуалцима.

На основу емпиријских истраживања Бланшар је закључио да су бисексуални, асексуални и хетеросексуални транссексуалци слични једни другима, али и различити од хомосексуалних транссексуалаца, с обзиром на степен испољене дечје фемининости, опсег међуљудских хетеросексуалних искустава, историју трансвеститског фетишизма и еротског узбуђења повезаног с идејом и представом о себи као жени. Ова запажања су га довела до поставке о два фундаментално различита типа транссексуализма код мушкараца: хомосексуални и нехомосексуални. При том, уобичајено обележје нехомосексуалне категорије, коју одликује тежња мушкарца да се сексуално узбуђује размишљањем или представом о себи као жени, јесте еротска оријентација коју је аутор означио термином „аутогинефилија” [6, 10].

Бејли (*Bailey*) [11] описује особе с аутогинефилијом као типично маскулине дечаке и наглашено мужевне мушкараце, који често раде у војсци или имају типично мушка занимања, жене се и имају децу, а значајно касније долазе на идеју или улазе у процес промене пола. Бланшар класификује четири подтипа: трансвеститска аутогинефилија (узбуђење у вези с фантазијом о ношењу женске одеће), бихејвиорална аутогинефилија (узбуђење у вези с фантазијом о вршењу нечега што се сматра женственим), физиолошка аутогинефилија (узбуђење у вези с фантазијом о специфично женским телесним функцијама) и анатомска аутогинефилија (узбуђење у вези с фантазијом о имању женског тела или његових делова) [12]. У суштини, Бланшарова теорија указује на различите сексуалне мотиве за промену пола, од крајње хомосексуалности до крајњег облика погрешно усмерене хетеросексуалности [2].

Према одредницама таксономије, хомосексуални транссексуалци су обично млађи када се пријављују за промену пола, саопштавају о јачем тзв. *cross-gender* идентитету у детињству, имају убедљивији *cross-gender* наступ и психолошки функционишу боље од нехомосексуалних транссексуалаца. Психолог Јоланда Смит (*Smith*) [13] закључује да је разлика заснована на сексуалној оријентацији теоријски и клинички значајна, те да различити фактори одређују припаднике ових група при доношењу одлуке за промену пола, указујући на нижи проценат хомосексуалних транссексуалаца који су ожењени и сексуално се узбуђују када облаче женску одећу. Други аутори су запазили неколико фактора у вези с хомосексуалним транссексуалцима, као што су нижи коефицијент интелигенције (*IQ*), нижа социјална класа, статус имигранта, породица нижег образовног статуса, црна, жута и црвена раса и поремећаји понашања у детињству, који нису повезани с поремећајем родног идентитета [14]. Бејли и Лоренсова (*Lawrence*) [15] су установили да су око 60% хомосексуалних транссексуалаца које су проучавали били Латиноамериканци или Афроамериканци (око три пута више у односу на „обичне” хомосексуалце). Већина њих је живела на улици, често се одајући проституцији и крађама.

Уопштено, Бланшарова, Бејлијева и теорија Лоренсове – ББЛ теорија – неформално је име за контроверзни бихејвиорални модел транссексуализма из мушког у женски пол. Главне поставке ове теорије су следеће:

1) Сваки мушкарац може бити означен као хомосексуалац или као хетеросексуалац. Ове етикете се примењују у односу на биолошки пол (обично пол стечен рођењем);

2) Сексуална оријентација се не мења медицинским процедурама. Мушко-женски транссексуалци који мењају партнере од мушких у женске после промене пола су нехомосексуални и, према томе, аутогинефилни. На пример, пацијент може бити мотивисан да обманује психијатра о својој историји еротског кросдресинга ако је оваква обмана неопходна да би психијатар одобрио операцију промене пола;

3) Већина пацијената с проблемом родног идентитета (нарочито аутогинефилни транссексуалци) жели да изазове сажаљење. Ови пацијенти су веома мотивисани да на испитивача оставе повољан утисак, како би добили одобрење за промену пола [16, 17].

Бланшаров концепт се заснива на запажањима ранијих сексолога, Бенцамина (*Benjamin*) [5], Хиршфелда [9] и Фројнда (*Freund*) и сарадника [18], о постојању два типа *cross-gender* идентитета. Фројнд и сарадници [18] су закључили да је поремећај родног идентитета различит код хомосексуалних и хетеросексуалних мушкараца. Бланшар истиче да Фројнд – можда пре него сви други аутори – истражује појам другачији од трансвеститизма, да би означио еротско узбуђење које је у вези с фантазијом промене пола.

НОВИНЕ У РАЗВОЈУ КОНЦЕПТА АУТОГИНЕФИЛИЈЕ

Опречни ставови у вези с аутогинефилијом све су чешићи у дискусијама у трансродној заједници. Концепт није придобио пуно пажње ван сексологије док сексолог Ана Лоренс [19], која себе сматра аутогинефилном особом, није објавила серију текстова о овом концепту касних деведесетих година двадесетог века.

Трансродна еротска понашања су разнолика група поступака које користе трансродне особе. У савременој литератури дефинише се пресудна разлика између два концепта који се односе на трансродна еротска понашања. Први се односи на схему „ја као жена“ (енгл. *self as woman schema* – *SAWS*), а други је концепт аутогинефилно мотивисане трансформације (енгл. *autogynephilic motivated transformation* – *AGPMT*). Често је трансродно еротско понашање доживљај сексуалног узбуђења услед фантазије о томе да се постане жена, у телу или улози. Већина трансродних особа управо има оваква искуства [19]. Аутогинефилно мотивисана трансформација указује на то да је поновљено искуство аутогинефилног сексуалног узбуђења услед фантазије о томе да се постане жена примарна мотивациона снага за промену пола и медицинску феминизацију великог броја трансродних особа. Валидност аутогинефилно мотивисане трансформације је заправо окосница опречних ставова у вези са ББЛ теоријом [16, 17]. Ова трансформација такође подразумева да је фантазија о томе да се постане жена заправо сексуална парафилија.

Многи трансродни мушкарци развијају фантазију о томе да постану жене у адолесценцији (специфичне адаптационе стратегије) док покушавају да живе у улози мушкарца. Бол због несклада у родном идентитету супротставља се задовољству сексуалности. За неке несклад родног идентитета наставља да се усложњава и на крају завршава обавезном променом пола [20].

У стручној литератури постоје бројни примери како су многе младе трансродне особе присиљене да живе као дечаци, покушавајући да нађу у себи сигурно место за своје „феминине селфове“, који је предмет њихове жеље. Мани (*Money*) [21] је овај процес назвао „формацијом љубавне мапе“. У језгру ове схеме је слика о женској сопствености.

Две класе транссексуалаца, примарни и секундарни, појављују се као кластери у различитим студијама, а разлика међу њима одређена је према претходно описаним факторима [22, 23]. Кластери су нејасни и постоје они који се не уклапају, тако да категорије нису увек прецизне. Шта онда може објаснити разлике између примарних и секундарних транссексуалаца? Постоји велики број могућности, укључујући генетске варијације и факторе средине [24]. Једно од релативно једноставних објашњења може се односити на ефекте сексуалне оријентације младих, на способност да изграде скрипт (тј. формирана рана животна искуства и уверења) који их смешта у улогу пожељног другог [25]. Хетеросексуални или бисексуални транссексуалци могу тражити жену за свој објекат привлачно-

сти. И они сами се могу уклопити у ту улогу. За разлику од тога, хомосексуални транссексуалци желе искључиво мушкарца као свог партнера.

Историје пацијената указују на различите могуће трансродне путеве. Код аутогинефилних транссексуалаца промена је почела у касним тридесетим и раним четрдесетим годинама. Постоји различит спектар мотива за промену код ових особа, као што су завист према женском телу и одвратност према свом мушком телу, што припада домену тзв. телесно условљене промене. Други наводе аутогинефилну фазу на путу промене пола, при чему је аутогинефилна компонента варијала у различитим фазама процеса промене [13].

Аутогинефилно мотивисана трансформација, односно трансродне особе са *SAWS*, могу замишљати себе као жене које су „надохват руке“. Ова стратегија може обезбедити вишеструко награђивање. Могу лако постићи сексуално узбуђење и, када су укључени у секс с партнером, могу контролисати своје узбуђење смањујући и појачавајући фантазију. Касније, ако дозволе себи да се облаче као супротан пол, могу унутар себе наћи љубавницу која се облачи и понаша управо онако како то они желе [19]. Постајући способне да буду свој сопствени сексуални објекат, за неке аутогинефилне трансродне особе ово је довољно, а мушка фасада је довољно јака да траје доживотно. Они могу живети срећно као кросдресери. За друге, пак, несклад родног идентитета наставља да се даље изграђује, а женска сопственост коначно избија. Пошто се ово може десити после одређеног периода кросдресинга у јавности и активности *SAWS*, транссексуалну неопходност код ових особа други често виде као себично удовољавање, а не као дубоки психолошки догађај, што он заправо јесте.

Развој аутогинефилно мотивисане трансформације објашњава најбоље зашто секундарни транссексуалци улазе у поступак промене пола касније у животу упркос енормном емоционалном болу [23]. У неком контексту може се наћи паралела и поредити аутогинефилија с апотемнофилијом. Код апотемнофилије узбуђење и унутрашња хомеостаза зависе од фантазије о ампутираности неког екстремитета као путу до среће, док особе с аутогинефилијом желе промену пола у каснијем животном периоду.

Када је промена пола постала могућа средином двадесетог века, стање трансродности се сматрало веома ретким, али здравственим радницима се актуелно представља широка клиничка популација која тражи промену пола из различитих разлога. Група холандских аутора предвођена Ван Кестереном (*Van Kesteren*) је 1996. године установила сразмеру од 1:11900 за мушкарце, односно 1:30400 за жене [26]. Прва промена пола обављена је 1953. године у Данској, док су се касније такве интервенције наставиле у Сједињеним Америчким Државама, Великој Британији и др., а почетком осамдесетих година и у нашој земљи.

Како је постало очигледно да промена пола није увек давала позитивне резултате, трагало се за поузданим дијагностичким показатељима у поступку процене

подобности за промену пола. Једна од ранијих погрешних претпоставки – да су примарни транссексуалци бољи кандидати од секундарних, имала је за последицу често лажно представљање аутогинефилних транссексуалаца као примарних, с обзиром на то да је потреба да се живи као припадник супротног пола најважнији аспект њиховог живота. Штавише, многе трансродне особе су доживљавале срамоту и дискриминацију услед јавне перцепције људи да су девијантно сексуално оријентисани или да упражњавају девијантне сексуалне активности. Ово је утицало на то да многе трансродне особе крију или поричу своја искуства.

Диференцијација између кросдресинга и транссексуализма огледа се и у имплицитној статусној хијерархији у трансродној заједници, са транссексуалцима који су се подвргли хируршкој промени пола на врху и

фетишистичким кросдресерима на дну лествице. Када је Лоренсова [27, 28] оживела интересовање за аутогинефилију, омогућила је многим трансродним особама да иступе у својим настојањима за промену пола.

ЗАКЉУЧАК

Термин „аутогинефилија” (љубав према себи као жени) може бити непознат многим. Концепт је добио на важности захваљујући Бланшару [29, 30] и његовим покушајима да усаврши дијагностичке категорије родних поремећаја. Упркос и даље бројним полемикама и жестоком дебатама унутар неких група трансродне заједнице, концепт аутогинефилног транссексуализма је врло прихваћен у ширим стручним круговима.

ЛИТЕРАТУРА

- Blanchard R. The concept of autogynephilia and the typology of male gender dysphoria. *J Nerv Ment Dis.* 1989; 177(10):616-23.
- Blanchard R. The classification and labeling of nonhomosexual gender dysphorias. *Arch Sex Behav.* 1989; 18(4):315-34.
- American Psychiatric Association (APA). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV-TR)*. Washington D.C.: American Psychiatric Association; 2000.
- Duišin D, Nikolić-Balkoski G, Barišić-Rojnić J. Heteroseksualnost, homoseksualnost, transseksualnost. *Engrami.* 2002; 2:43-8.
- Benjamin H. *Transsexual Phenomenon*. New York: Julian Press; 1966.
- Blanchard R. Origins of the Concept of Autogynephilia. Available from: <http://www.autogynephilia.org/origins.html>.
- Blanchard R. Nonhomosexual gender dysphoria. *J Sex Res.* 1988; 24:188-93.
- Blanchard R. Varieties of autogynephilia and their relationship to gender dysphoria. *Arch Sex Behav.* 1993; 22(3):241-51.
- Hirschfeld M. Die intersexuelle Konstitution. *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen.* 1923; 3-27. [Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen: eine Auswahl aus den Jahrgängen 1899-1923/Magnus Hirschfeld (Hrsg.). Neu ediert von W. J. Schmidt. Frankfurt/M.: Qumran; 1983]
- Blanchard R. Typology of male-to-female transsexualism. *Arch Sex Behav.* 1985; 14(3):247-61.
- Bailey JM. *The Man Who Would Be Queen: The Science of Gender-Bending and Transsexualism*. Washington D.C.: Joseph Henry Press; 2003.
- Blanchard R. Clinical observations and systemic studies of autogynephilia. *J Sex Marital Ther.* 1991; 17:235-51.
- Smith Y, Van Goozen S, Kupier A, Cohen-Kettenis P. Transsexual subtypes: clinical and theoretical significance. *Psychiatry Res.* 2005; 137(3):151-60.
- Duišin D, Nikolić-Balkoski G, Batinić B. Sociodemographic profile of transsexual patients. *Psychiatr Danub.* 2009; 21(2):220-3.
- Lawrence AA. Autogynephilia: an underappreciated paraphilia. *Adv Psychosom Med.* 2011; 31:135-48.
- Lawrence AA. Sexuality and transsexuality: a new introduction to autogynephilia. *Transgender Tapestry.* 2000; 1(92):17-23.
- Blanchard R. The concept of autogynephilia and the typology of male gender dysphoria. *J Nerv Ment Dis.* 1989; 177:616-23.
- Freund K, Steiner BW, Chan S. Two types of cross-gender identity. *Arch Sex Behav.* 1982; 11(1):49-63.
- Lawrence A. Men trapped in men's bodies: an introduction to the concept of autogynephilia. *Transgender Tapestry.* 1998; 85:65-8.
- Duišin D, Rakić Z, Barišić J, Nikolić-Balkoski G. A transsexual patient searching for adjustment. *Srp Arh Celok Lek.* 2008; 136:(7-8):406-9.
- Money J. *Love Maps – Clinical Concepts of Sexual/Erotic Health and Pathology, Paraphilia, and Gender Transposition in Childhood, Adolescence, and Maturity*. New York: Prometheus Books; 1986.
- Duišin D. *Analiza tipologije ličnosti u odnosu na rodni identitet [doktorska disertacija]*. Beograd: Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu; 2004.
- Duišin D, Rakić Z, Barišić J, Nikolić-Balkoski G. Case report of autogynephilia – family, ethical and surgical implications. *Psychiatr Danub.* 2009; 21(2):242-5.
- Duišin D, Nikolić-Balkoski G. Personality disorders and gender identity transsexuals vs. heterosexuals. Abstract book. 162th Annual Meeting of American Psychiatric Association. San Francisco: APA; 2009; NR2-104.
- Stoller JR. The gender disorders. In: Rosen AC, editor. *Sexual Deviation*. Oxford: Oxford University Press; 1989.
- Popović M. Poremećaji rodnog identita. In: Erić LJ, editor. *Psihodinamička psihijatrija*. Beograd: Službeni glasnik; 2009. p.261-86.
- Lawrence AA. Becoming what we love: autogynephilic transsexualism conceptualised as an expression of romantic love. *Perspect Biol Med.* 2007; 50:506-20.
- Lawrence AA. Something resembling autogynephilia in women: comment on Moser (2009). *J Homosex.* 2010; 57(1):1-4.
- Blanchard R. Nonmonotonic relation of autogynephilia and heterosexual attraction. *J Abnorm Psychol.* 1992; 101:271-6.
- Blanchard R. Partial versus complete autogynephilia and gender dysphoria. *J Sex Marital Ther.* 1993; 19:301-7.

Autogynephilia

Jasmina Barišić¹, Dragana Duišin¹, Borjanka Batinić^{1,2}

¹Clinic of Psychiatry, Clinical Centre of Serbia, Belgrade, Serbia;

²Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

SUMMARY

Gender identity disorder is a sexual disorder characterized by strong identification with the opposite gender, followed by unpleasant feeling due to the birth given gender. Longstanding clinical experience with transgender population has brought new knowledge and better understanding of gender identity and gender identity disorders. Initial knowledge referred to sexual orientation of gender dysphoric persons such as homosexual, heterosexual, bisexual and asexual. The contemporary literature dealing with transgenderism and transsexualism brings out the concept of autogynephilia (from Greek "love oneself as a woman") which is the subject of numerous controversies among the experts in this field as well as in the transgender

community. The concept of autogynephilia gained importance in Blanchard's work and his attempts to improve diagnostic categories of gender identity disorders and implement efficient strategies in the management of adult male patients. The main topic of this paper refers to the evolution of the autogynephilia concept, which most prominent authors within the field elaborate as a type of male paraphilic tendency of a person to be sexually by the idea of a phantasy or an image of oneself as a woman, naming these persons "nonhomosexual transsexuals" or "autogynephilic transsexuals".

Keywords: gender dysphoria; transgenderism; autogynephilia; sexual behaviour; transsexualism

Примљен • Received: 29/03/2011

Прихваћен • Accepted: 15/04/2011